

11. OČAKÁVANIA PODNIKOVEJ SFÉRY

Slovenská obchodná a priemyselná komora počas roka 2004 zorganizovala dva prieskumy o očakávaniach podnikateľskej sféry k vývoju slovenskej ekonomiky a podnikateľského prostredia v roku 2004 a 2005.

Európsky ekonomický prieskum 2005

Podnikatelia na Slovensku sa do konca októbra 2004 mohli zúčastniť Európskeho ekonomického prieskumu 2005 (European Economic Survey 2005), ktorý bol zameraný na kvalitatívny regionálny prieskum očakávaní podnikateľskej sféry v Európe. Prieskum bol už štvrtýkrát organizovaný európskymi obchodnými a priemyselnými komorami v spolupráci s Asociáciou európskych obchodných a priemyselných komôr – Eurochambres so sídlom v Bruseli.

Podnikateľom na Slovensku bolo predložených šesť otázok ohľadom ich aktuálnych (rok 2004) a krátkodobých očakávaní (rok 2005), a to v oblasti vývoja ich celkového obratu, predaja na domácom trhu, exportu, zamestnanosti, investovania, ale aj v oblasti dôvery v podnikateľské prostredie. Prieskumu sa za Slovensko zúčastnilo 515 respondentov, z toho 285 výrobných firiem a 230 spoločností poskytujúcich služby (v roku 2003 to bolo 440 respondentov).

O závery z uvedeného prieskumu boli doplnené výsledky ankety, ktorú SOPK organizovala pre spracovanie tejto súhrnnej prognózy.

Prieskum SOPK v spolupráci so SRA – pohľad podnikateľov na ekonomickú situáciu a ich očakávania v roku 2005

Do konca novembra 2004 uskutočnila SOPK už po siedmy raz anonymný anketový prieskum medzi svojimi členmi, s 27 otázkami o očakávaniach podnikov k vývoju slovenskej ekonomiky i k vývoju vo vlastnej firme do konca roka 2004 a v roku 2005.

V súvislosti so vstupom Slovenska do Európskej únie v roku 2004 bol dotazník, v porovnaní s predchádzajúcimi, rozšírený o získanie prvých poznatkov o pôsobení a rizikách na jednotnom európskom trhu, získanie názorov na zavedenie eura v obchodných vzťahoch, ako aj poznatkov o informovanosti a využívaní európskych fondov na podporu podnikania. Aj v tomto prieskume manažéri hodnotili účinnosť uplatňovanej hospodárskej politiky štátu, legislatívy a vymáhateľnosti práva a ich vplyv na podnikateľské prostredie, ako aj na rozvoj podnikania.

Na prieskume, ktorý bol ukončený v novembri 2004, sa zúčastnilo 64 firiem¹. Z celkového počtu podnikov 29 % bolo malých, 60 % strednej veľkosti a 11 % veľkých podnikov. Najväčší podiel už tradične tvorili podniky vlastnené domácim kapitálom (87 %), podniky s účasťou zahraničného kapitálu tvorili 8 % a zvyšné firmy (5 %) sú úplne vo vlastníctve zahraničného kapitálu. Podľa výšky obratu bolo 40 % účastníkov s ročnými tržbami 10 – 100 mil. Sk a 23 % s tržbami 101 – 500 mil. Sk, 16 % tvorili firmy s obratom nad 1 mld. Sk a zhodne 8 % firiem boli s tržbami od 0,5 – 1,0 mld. Sk a firmy s tržbami do 10 mil. Sk.

Podľa predmetu činnosti zúčastnených firiem bolo 51 % s priemyselnou výrobou a 27 % so službami, 8 % je činných vo veľkoobchode, 6 % v stavebníctve, 3 % vo finančníctve a 5 % uviedlo iný predmet činnosti.

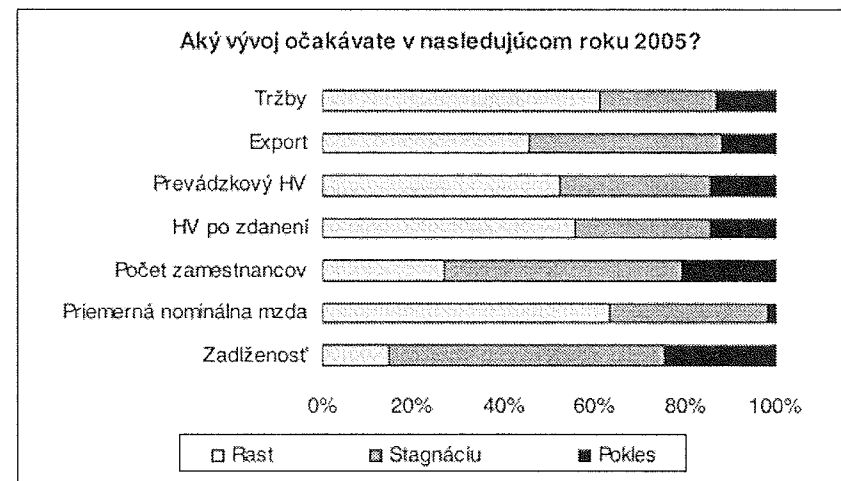
Z hľadiska právnej formy účastníkov ankety tvorili 39 % akciové spoločnosti, rovnako 39 % spoločnosti s ručením obmedzeným, 11 % tvorili spoločnosti s inou právnou formou a 11 % neuviedlo právnú formu svojej spoločnosti.

Podľa sídla rozhodujúcej prevádzky zúčastnených firiem bolo najviac z Trenčianskeho kraja (22 %). Z Bratislavy sa ankety zúčastnilo 19 %, z Trnavského kraja 17 %, z Banskobystrického kraja 16 % a ostatné kraje mali nasledovné zastúpenie: Košice 11 %, Nitra a Žilina po 6 %, Prešov 3 %.

OČAKÁVANIA PODNIKATEĽOV V ROKU 2005

V rámci prieskumu SOPK – pohľad podnikateľov na ekonomickú situáciu a ich očakávania – boli respondenti pri hodnotení očakávaných hospodárskych výsledkov v roku 2005 pomerne optimistickí. Najoptimistickejší sú v oblasti očakávaného vývoja obratu, či celkových tržieb, ako aj v oblasti vývoja priemernej nominálnej mzdy. Mierny optimizmus bol zaznamenaný

v očakávanom vývoji exportu, hospodárskeho výsledku a dokonca aj v oblasti zamestnanosti. Pozitívnejší vývoj ako v roku 2004 očakávajú respondenti aj v oblasti zadlženosti.

Obrat a hospodársky výsledok

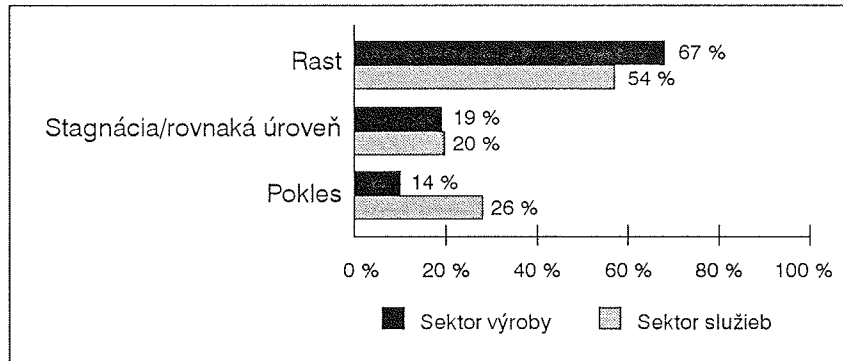
Očakávaný vývoj obratu a hospodárskych výsledkov v roku 2005 udržia-va pozitívny trend, keď viac ako 60 % respondentov v roku 2005 očakáva rast tržieb v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Tiež viac ako 50 % respondentov očakáva rast prevádzkového hospodárskeho výsledku i zisku po zdanení. Len cca 15 % podnikateľov v rámci uvedeného prieskumu predpokladá pokles tržieb i pokles hospodárskeho výsledku.

Týmto očakávaniam zodpovedajú aj výsledky Európskeho ekonomického prieskumu, keď 67 % respondentov *produkčnej sféry* očakáva v roku 2005 zvýšenie celkového obratu (v roku 2004 to bolo 65 % respondentov), 19 % predpokladá rovnaký vývoj ako v predchádzajúcom roku a len 14 % respondentov očakáva zníženie celkového obratu.

V sektore služieb sú očakávania menej optimistické. 54 % respondentov očakáva v roku 2005 zvýšenie celkového obratu (v roku 2004 to bolo len 46 %), 20 % rovnaký vývoj ako v predchádzajúcom roku a až 26 % očakáva zníženie celkového obratu.

¹ Počet zúčastnených firiem v predchádzajúcich rokoch bol nasledovný: 54 v roku 1998, 101 v roku 1999, 136 v roku 2000, 54 v roku 2001, 81 v roku 2002, 105 v roku 2003.

Očakávaný vývoj obratu v roku 2005

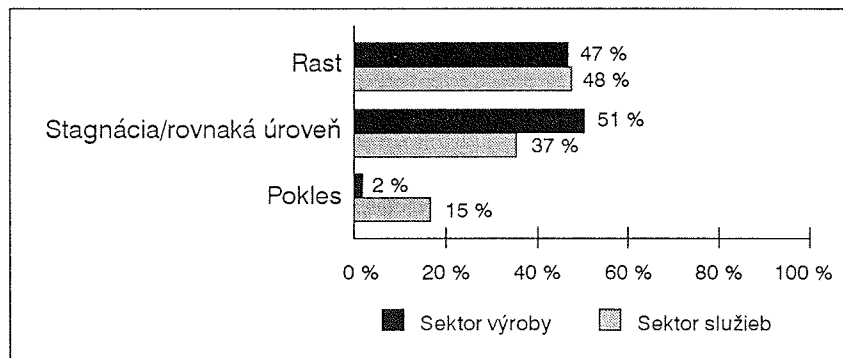

Predaj na domácom trhu

Oficiálne údaje o vývoji spotrebiteľského dopytu v roku 2004 dokumentujú obrat a reálny rast ekonomiky je po určitom útlme opäť generovaný domácim dopytom. Tomu zodpovedajú aj očakávania podnikateľov v roku 2005, keď 47 % respondentov v sektore výroby predpokladá zvýšenie príjmov z predaja na domácom trhu, 51 % predpokladá rovnaký vývoj a len 2 % očakáva zníženie príjmov.

V sektore služieb 48 % podnikateľov očakáva vyššie príjmy, 37 % na úrovni predchádzajúceho roka a 15 % očakáva, že budú mať nižšie príjmy z predaja na domácom trhu.

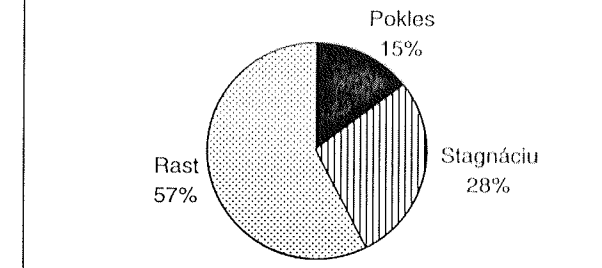
Očakávaný vývoj predaja na domácom trhu v roku 2005

Očakávaný vývoj zahraničného obchodu

Vývoj zahraničného obchodu v roku 2004 nadviazal na pozitívny vývoj v predchádzajúcom roku, ktorý bol prelomový. Závislosť exportných odvetví slovenského priemyslu na dovoze sa však prehĺbila. Napr. úroveň exportnej výkonnosti (80,5 % v bežných cenách v 2. štvrtroku 2004) sa opäť dostala pod dovoznú náročnosť (82,6 %) pri simultánnom náraste oboch hodnôt. Na vývoj čistého exportu v bežných cenách vplýval v roku 2004 okrem objemu vyvezených a dovezených výrobkov a služieb i vývoj cien doma a v zahraničí, ako aj vývoj výmenného kurzu slovenskej koruny. Cenové podmienky pre zahraničný obchod SR sa v roku 2004 oproti roku 2003 zhoršili, keď index výmenných relácií (ToT) je menší ako 1 a dlhodobo signalizuje cenovú nevýhodnosť v zahraničnom obchode.

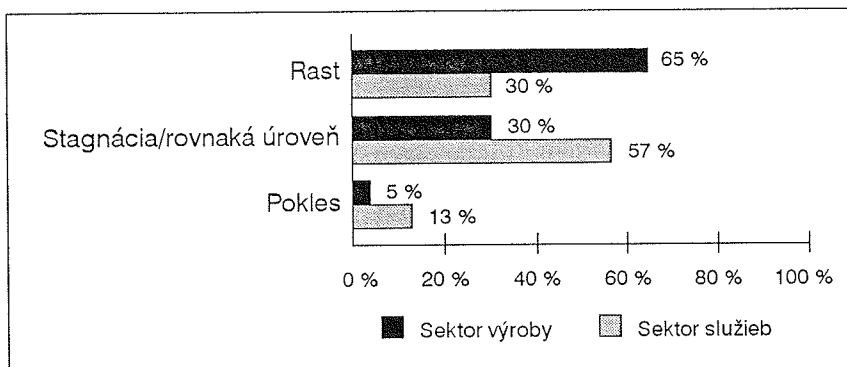
Aký vývoj zahraničného dopytu očakávate pre rok 2005 oproti roku 2004?

Podnikatelia zapojení do prieskumu očakávajú v roku 2005 pozitívny vývoj zahraničného dopytu. 57 % respondentov očakáva rast, 28 % očakáva rovnaký vývoj ako v predchádzajúcom roku a len 15 % očakáva pokles zahraničného dopytu. Viac ako 80 % opýtaných očakáva v roku 2005 rast, resp. rovnakú úroveň svojich exportných aktivít ako v roku 2004.

Aj respondenti zapojení do Európskeho ekonomického prieskumu očakávajú pozitívny vývoj svojich exportných aktivít. V sektore výroby 65 % respondentov očakáva zvýšenie príjmov z vývozu v roku 2005, 30 % očakáva rovnaké príjmy ako v roku predchádzajúcom a len 5 % podnikov očakáva pokles príjmov z exportných aktivít. V sektore služieb sa očakáva určitá stagnácia, keď len 30 % podnikateľov očakáva vyššie príjmy z vývozu. 57 % respondentov očakáva rovnaký vývoj a 13 % nižšie príjmy z vývozu ako v predchádzajúcom roku.

Očakávaný vývoj príjmov z vývozu v roku 2005

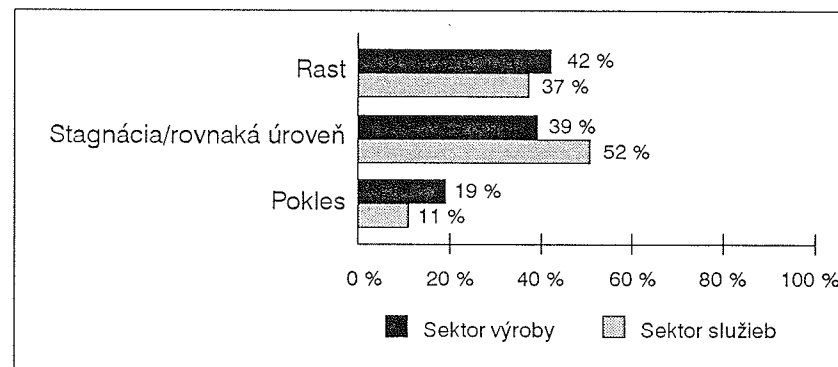
Očakávaný vývoj zamestnanosti

Trh práce, napriek určitým zlepšeniam v poslednom období, stále predstavuje jeden z najväznejších problémov slovenského hospodárstva. V priebehu posledných dvoch rokov boli zavedené niektoré zásadné administratívne opatrenia, ktoré čiastočne zmenili pružnosť a fungovanie trhu práce. Tieto však nemôžu predstavovať garanciu trvalého znižovania nezamestnanosti. Základom musí byť ekonomická aktivita prenesená do tvorby pracovných miest.

Rôzne metodiky vykazovania nezamestnanosti ponúkajú odlišný pohľad na jej vývoj. Zatiaľ čo miera nezamestnanosti vykazovaná Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny má klesajúci trend, nezamestnanosť vykazovaná ŠÚ SR sa naopak stále zvyšuje. Priemerná miera nezamestnanosti podľa medzinárodnej metodiky výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) v roku 2004 dosiahla úroveň vyššiu ako 18 %. Naopak v dôsledku zníženia disponibilného počtu evidovaných nezamestnaných, klesla evidovaná miera nezamestnanosti cca na 14,5 %.

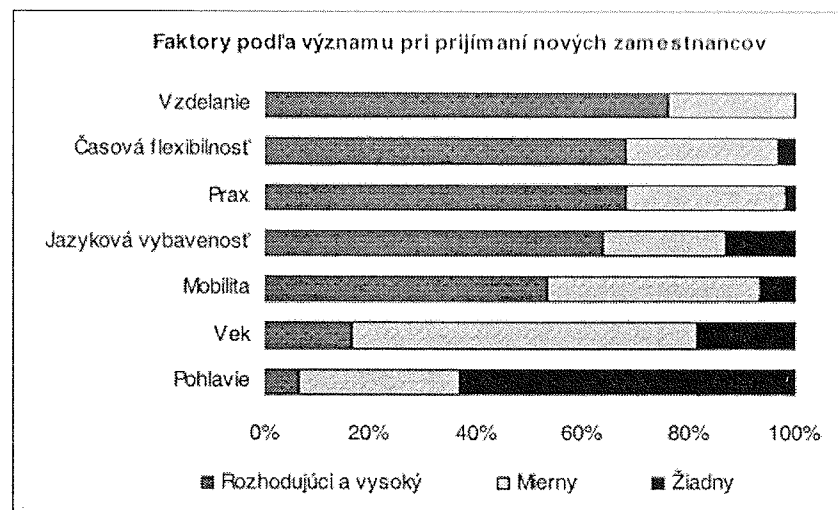
Očakávania podnikov zapojených do Európskeho ekonomického prieskumu v oblasti vývoja zamestnanosti sú pomerne optimistické. V sektore výroby 42 % respondentov očakáva v roku 2005 rast zamestnanosti, 39 % očakáva rovnaký stav a 19 % pokles zamestnanosti. V sektore služieb 37 % očakáva rast, 52 % nezmenený stav a 11 % pokles zamestnanosti v ich firme.

Počet pracovníkov v roku 2005

Aj výsledky druhého prieskumu dokumentujú tento priaznivejší vývoj, keď len 20 % respondentov očakáva v roku 2005 pokles zamestnanosti v ich firme.

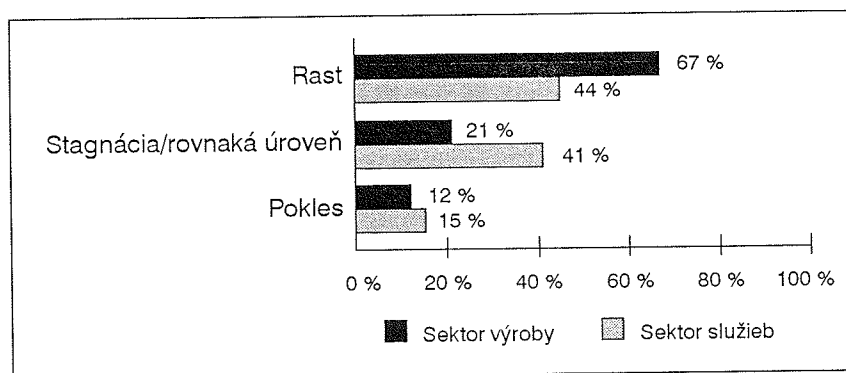
V ankete sme sa v tomto roku zamerali aj na zistenie najvýznamnejších kritérií pri prijímaní nových zamestnancov. Na prvom mieste respondenti uviedli jednoznačne úroveň vzdelania. Ďalšie faktory podľa významu pri prijímaní nových zamestnancov sú nasledovné:

Očakávaná úroveň investovania

Podľa oficiálnej štatistiky miera investovania v roku 2004 v ekonomike mierne vzrástla, keď reálny rast hrubého fixného kapitálu vzrástol o viac ako 3 %. Aj očakávania podnikov zapojených do prieskumu zodpovedajú tomuto trendu.

Očakávaná úroveň investícií v roku 2005

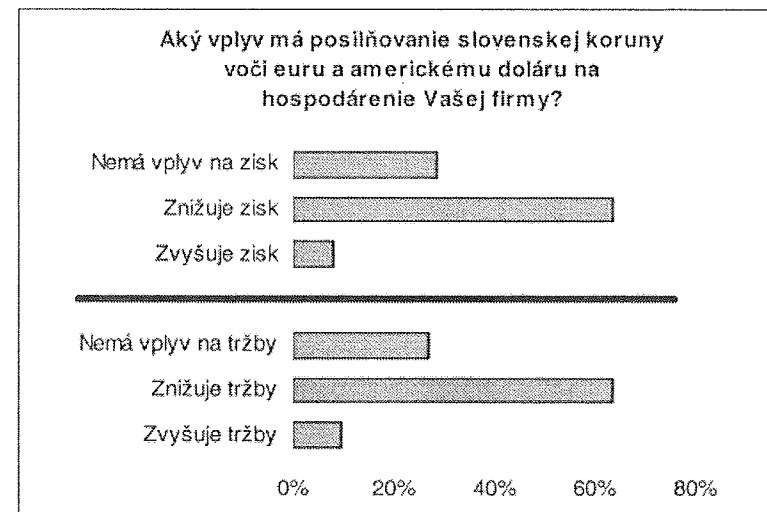

V sektore výroby 67 % podnikov očakáva v roku 2005 zvýšenie úrovne investícií, 21 % predpokladá rovnakú úroveň ako v predchádzajúcom roku a 12 % pokles úrovne investovania. V sektore služieb sú očakávania zdržanlivejšie, keď 44 % očakáva zvýšenie, 41 % rovnakú úroveň a 15 % zníženie úrovne investícií.

Vplyv kurzu slovenskej koruny na tržby a zisk

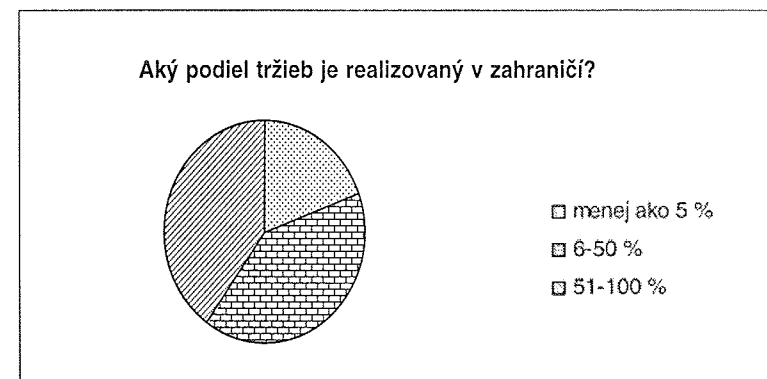
Výmenné kurzy sú obzvlášť dôležité pre tie podniky, ktoré uskutočňujú množstvo vývozných a dovozných operácií. Vývoj kurzu slovenskej koruny sa niesol v roku 2004 v znamení neustáleho posilňovania, a to tak voči doláru (výraznejšie), ako aj voči euru (miernejšie). Zhodnotenie meny znamená zlacnenie dovozov a zhoršenie pozície pri vývoze a znehodnotenie meny naopak. V treťom štvrtroku 2004 sa výmenný kurz slovenskej koruny voči referenčnej mene euro pohyboval v pásme 39,72 – 40,25 SKK/EUR.

Vzhľadom na to, že slovenská koruna v uplynulom roku zhodnocovala, položili sme respondentom otázku, aký vplyv malo toto posilňovanie voči euru a americkému doláru na hospodárenie ich firiem.

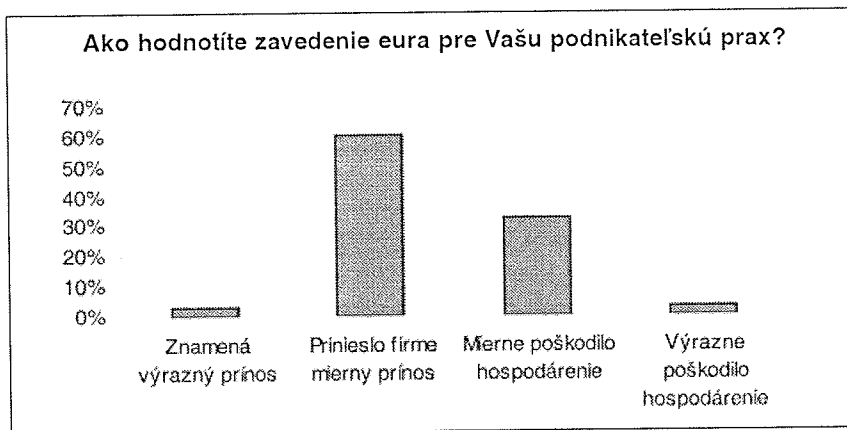

Viac ako 60 % respondentov uviedlo, že zhodnocovanie výmenného kurzu slovenskej koruny negatívne vplyva na znižovanie tak ich celkových tržieb ako aj zisku, takmer 30 % uvádza, že posilňovanie nemá vplyv na ich tržby a zisk a 10 % respondentov uviedlo, že posilňovanie kurzu zvyšuje ich tržby i zisk. Finančné zabezpečenie proti kurzovým pohybom (forwardy, swapy, opcie) používa iba 16 % opýtaných.

Štruktúru respondentov podľa podielu tržieb realizovaných v zahraničí znázorňuje nasledujúci graf:

Zavedenie eura v dvanástich krajinách eurozóny ovplyvnilo nielen podniky z týchto krajín, ale aj firmy iných krajín zapojených do obchodných vzťahov s Eurozónou. Zavedenie eura hodnotia podnikatelia na Slovensku skôr pozitívne, keď viac ako 60 % opýtaných konštatuje prínos pre ich firmy.

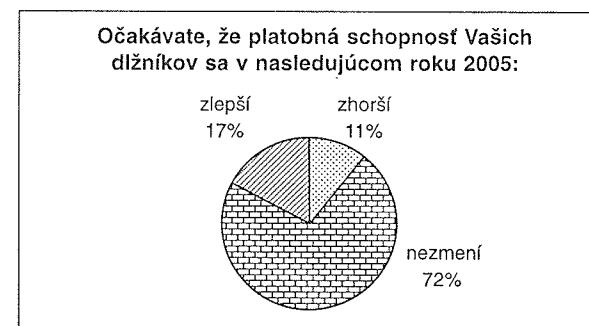

Likvidita, tvorba vlastných a dostupnosť cudzích zdrojov

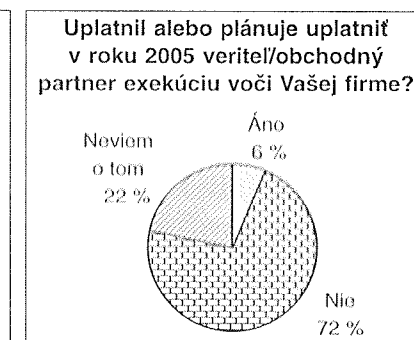
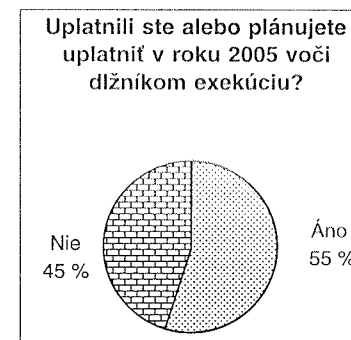
V oblasti zadlženosti sú očakávania podnikateľskej sféry obdobné ako v predchádzajúcom roku. Rast zadlženosti v roku 2005 očakáva 15 % respondentov, 25 % očakáva pokles a u 60 % zostane výška zadlženosti na úrovni minulého roku.

Mierne zlepšenie očakávaní v porovnaní s minulým rokom nastalo v kategórii pohľadávok po lehote splatnosti, kde 14 % podnikov očakáva ich rast (v minulom roku to bolo 24 %). Pokles pohľadávok po lehote splatnosti očakáva 30 % a pohľadávky na úrovni predchádzajúceho roka očakáva 51 % opýtaných, 5 % respondentov uviedlo, že nemá pohľadávky po lehote splatnosti.

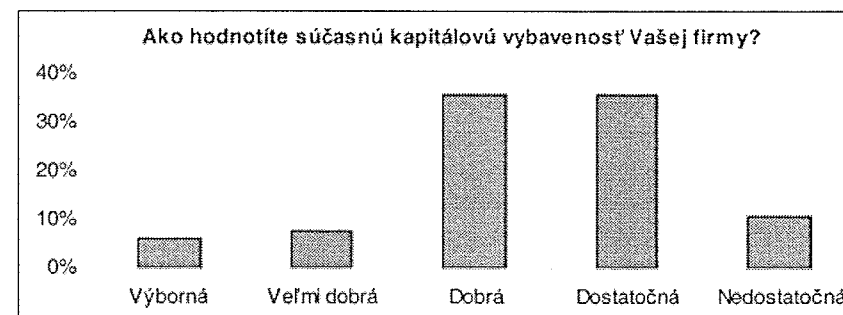
Až 72 % respondentov očakáva, že platobná schopnosť ich dlžníkov sa v roku 2005 nezmení, 17 % očakáva zlepšenie a 11 % zhoršenie.

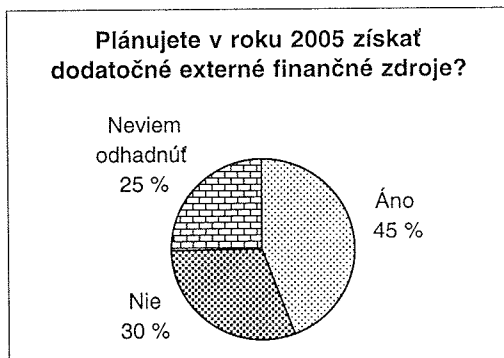
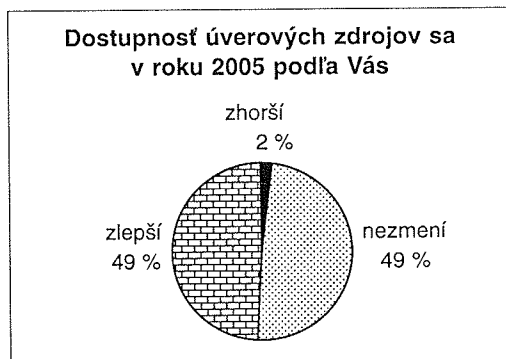
Pritom 55 % respondentov v ankete uviedlo, že uplatnili alebo plánujú uplatniť v roku 2005 inštitút exekúcie voči svojim dlžníkom a na druhej strane len voči 6 %-ám respondentov bola uplatnená exekúcia od ich veriteľov.

Súčasnú kapitálovú vybavenosť vlastných firiem pozitívne hodnotilo viac ako 50 % respondentov, 35 % ju považuje z hľadiska zabezpečenia prevádzky za dostatočnú a niečo cez 10 % respondentov považuje kapitálovú vybavenosť za nedostatočnú, ktorá ohrozuje fungovanie firmy v ďalšom období.

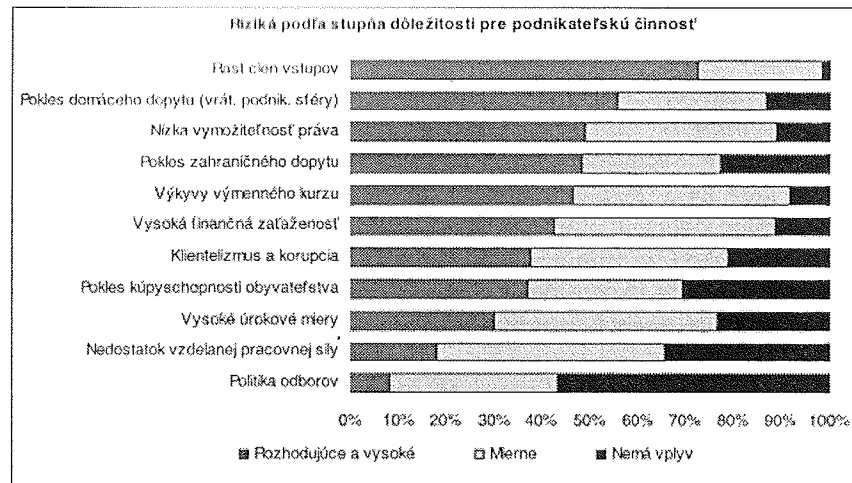
Zlepšenie dostupnosti úverových zdrojov v roku 2005 očakáva 49 % respondentov, 49 % očakáva rovnakú dostupnosť ako v súčasnosti a len 2 % opýtaných si myslí, že dostupnosť úverov sa zhorší. V roku 2005 plánuje získať dodatočné externé finančné zdroje 45 % respondentov.

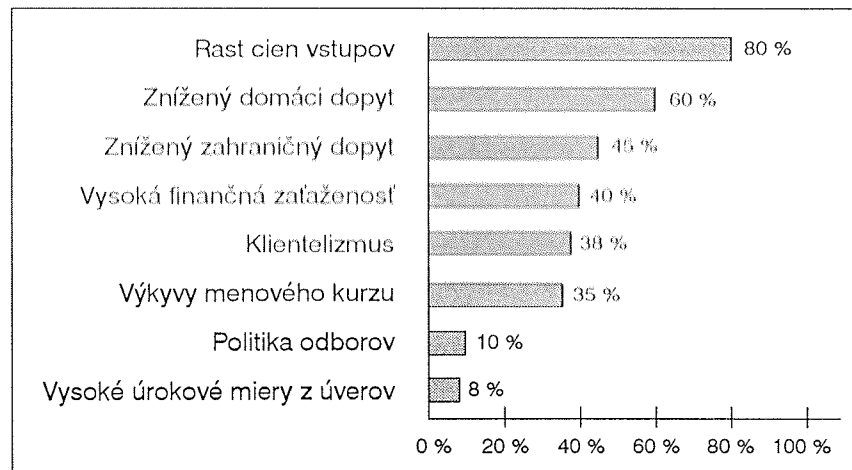
Najväčšie riziká v roku 2005 podľa podnikov

Podniky mohli uviesť, podobne ako v predchádzajúcich anketách, viac rizík podľa stupňa dôležitosti pre podnikateľskú činnosť. V predchádzajúcom roku boli za najväčšie riziká považované: rast cien vstupov, znížený domáci dopyt, znížený zahraničný dopyt a vysoká finančná zaťaženosť. Pre rok 2005 doplnili respondenti uvedené najväčšie riziká najmä o nízku vymáhateľnosť práva a o výkyvy výmenného kurzu.

Poradie rizík podľa stupňa dôležitosti pre podnikateľskú činnosť, je nasledovné:

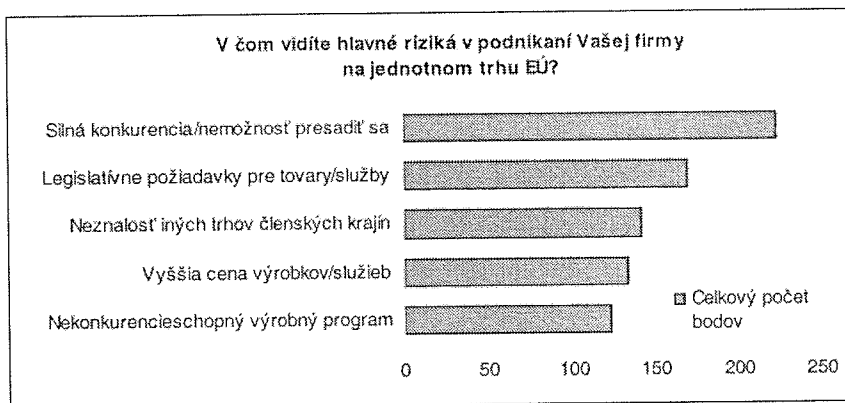
V roku 2004 bolo poradie rizík z hľadiska podnikateľskej činnosti nasledovné:

Poznámka: podniky mohli uviesť tri z celkového počtu osem rizík.

dov. Mnohé firmy však vnímajú prekážky, ktoré im bránia v rozširovaní svojich aktivít v ďalších krajinách únie.

Dotazníkový prieskum sa venoval vybraným rizikám podnikania na jednotnom trhu EÚ. Úlohou oslovených podnikateľov bolo priradiť jednotlivým rizikám poradie podľa dôležitosti. Najvyššie poradie znamená najvyšší počet bodov.

Ako najväčší problém podnikania na jednotnom trhu EÚ označili podnikatelia silnú konkurenciu. Táto obmedzuje ich možnosti presadiť sa, preto sa orientujú viac na lokálny trh alebo na zahraničné trhy, na ktorých už majú skúsenosti. Uvedené zistenie je o to nepriaznivejšie, že vstup na jednotný trh znamená v prvom rade rozšírenie možností realizácie produkcie, získanie prístupu k viac ako 450 miliónom spotrebiteľov. Silnejšia konkurencia je len prirodzeným dôsledkom tohto faktu.

Zvyšujúce sa nároky na tovary a služby, ktoré chce podnikateľ predávať na jednotnom trhu EÚ sú najmä dôsledkom snahy o dôslednejšiu ochranu spotrebiteľa pred nekvalitnými produktmi. Podmienkou vstupu na trh EÚ je dosiahnutie určitých štandardov kvality, čo je potvrdené certifikátom. Proces certifikácie je pre mnohých podnikateľov príliš administratívne náročný a drahý. Legislatívne požiadavky pre tovary, resp. služby, ktorú vstupujú na jednotný trh vnímajú oslovení podnikatelia ako druhú najzávažnejšiu prekážku podnikania v EÚ.

Ostatné riziká sú viac subjektívne, avšak najmä tretí obmedzujúci faktor (neznalosť iných trhov členských krajín) je relatívne jednoducho odstrániteľný využitím služieb obchodných komôr, zastupiteľstiev a iných subjektov mapujúcich tieto trhy.

Výhodu z rozšírenia jednotného európskeho trhu chce v roku 2005 využiť

nadpolovičná väčšina oslovených. Až 56 % firiem plánuje rozšíriť sortiment ponúkaných produktov na tento trh.

V súvislosti so vstupom Slovenska do EÚ očakávajú podnikatelia v budúcom roku tlak na rast mzdových nákladov z dôvodu vyrovnávania miezd s EÚ, keď až 67 % opýtaných na otázku odpovedalo kladne.

Čo sa týka primeranej informovanosti podnikateľov o možnostiach využívania európskych fondov na podporu podnikania 75 % oslovených podnikov v anketе uviedlo, že je dobre informovaných o možnostiach využívania európskych fondov na podporu podnikania, ale až 82 % respondentov uviedlo, že zatiaľ nevyužíva niektorý z týchto fondov na podporu svojho podnikania.

Pomerne nízka je však informovanosť o právnych normách, ktoré upravujú podmienky podnikania v rámci EÚ. Napr. až 55 % respondentov zatiaľ nepozná právnu úpravu a možnosti pôsobenia Európskej akciovej spoločnosti na jednotnom trhu EÚ, 39 % o nej počulo a len 6 % respondentov uviedlo, že ju pozná podrobne.

Rovnako tieto subjektívne bariéry, teda zlepšenie informovanosti je možné odstraňovať skvalitnením servisu v prospech podnikateľskej sféry zo strany SOPK, ako aj prostredníctvom ďalších vládnych i mimovládnych inštitúcií zameraných na podporu podnikania.

Záver: V očakávaniach slovenských podnikov na rok 2005 v porovnaní s rokom 2004 došlo k posunu smerom k väčšiemu optimizmu. Najoptimistickejší sú podnikatelia v oblasti obratu, či celkových tržieb, ako aj v oblasti vývoja priemernej mzdy. Mierny optimizmus bol zaznamenaný tiež v očakávanom vývoji exportu, hospodárskeho výsledku a dokonca aj v oblasti zamestnanosti. Pozitívnejší vývoj ako v predošlom roku očakávajú podnikatelia aj oblasti úrovne investovania, zadlženosti, i dostupnosti úverových a ďalších externých finančných zdrojov.

Za najväčšie riziká z hľadiska svojej podnikateľskej činnosti považujú predovšetkým rast cien vstupov, pokles domáceho dopytu, pretrvávajúcu nízku vymáhateľnosť práva a výkyvy výmenného kurzu. Na druhej strane vnímajú aj niektoré pozitívne posuny v podnikateľskom prostredí, najmä zníženie daňových sadzieb pre podnikateľské subjekty, spomenutú dostupnosť úverov s primeranou výškou úrokových sadzieb a najmä vstup do európskeho hospodárskeho priestoru s jeho kvalitatívnymi a kvantitatívnymi parametrami. Za najväčší problém podnikania na jednotnom trhu EÚ označili podnikatelia silnú konkurenciu a zvyšujúce sa nároky na kvalitu tovarov a služieb predávajúcich na rozšírenom trhu. K zlepšeniu nálady v odpovediach podnikov došlo aj v oblasti postoja k hospodárskej politike.